

ВІДЗИВ

офіційного опонента на дисертаційну роботу Савченка Олександра Миколайовича на тему: «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині Правобережного Байрачного Степу України» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 205 Лісове господарство галузі знань 20 Аграрні науки та продовольство

Актуальність теми. Важливим завданням лісового господарства України є якісне і своєчасне відтворення лісових ресурсів, покращення їх породного складу, підвищення продуктивності та біологічної стійкості лісів за рахунок збільшення потенціалу лісорослинних умов. Для вирішення проблеми безперервного та невиснажливого лісокористування, вирощування високопродуктивних лісових насаджень відповідно до типу лісорослинних умов, одержання максимального лісівничого ефекту при мінімальних затратах першочергове значення має відновлення лісових ресурсів методом створення лісових культур. При вирощування дуба звичайного у зоні Степу України, досі ще не розроблено найефективнішого методу агротехніки підготовки ґрунту, схем змішування, густоти садіння, створення та догляду за лісовими культурами. Тому, вивчення та узагальнення досвіду створення культур дуба звичайного та впровадження у виробництво найефективніших технологій в західній частині Правобережного Байрачного Степу України залишається актуальним.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, що висвітлені в дисертації, ґрунтуються на великому обсязі дослідженого матеріалу, що був опрацьований за допомогою загальнонаукових і спеціальних (лісівничо-таксаційних, лісокультурних; порівняльної екології; лабораторно-аналітичних; математико-статистичні) методів пізнання.

У дисертаційній роботі досліджено та обґрунтовано лісівничі і екологічні процеси формування середовища сухих та свіжих дібров та перспективи підвищення їхньої продуктивності лісокультурними методами в умовах Північного Степу України.

Дисертаційна робота характеризується цілісністю проведених досліджень та зроблених на їх основі наукових положень і висновків. Також вона демонструє здатність автора дисертації до самостійної організації досліджень та узагальнення їх результатів.

Достовірність і новизна основних висновків та рекомендацій

дисертаційної роботи. Новизна і достовірність загальних висновків дисертації базуються на результатах теоретичних і практичних досліджень, проведених автором, які не викликають сумнівів, у достатній мірі апробовані та опубліковані у фахових виданнях. У висновках викладені найбільш суттєві наукові та практичні результати, які одержані здобувачем у процесі роботи.

Дисертантом за проведення досліджень застосовано системний підхід і всебічний аналіз даних. Основні положення та висновки обґрунтовані та витікають із наведеного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів. Наукова новизна дисертації полягає у тому, що вперше: визначено вміст гумусу та поживних речовин у ґрунтах регіону досліджень; досліджено динаміку формування живого надґрунтового покриву під наметом дубових культур дуба в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу; проаналізовано зміни, що відбуваються в структурі трав'яного покриву сухих та свіжих дібров в залежності від складу, віку і повноти насадження; проведено оцінку природного поновлення головних і супутніх порід та досліджено динаміку його збереження в зімкнутих та незімкнених дубових культурах; проаналізовано стан лісових культур дуба в залежності від технології створення в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу. Автор надав подальший розвиток: вивченню складу лісової підстилки в чистих та змішаних дубових насадженнях і їхній вплив на підріст. А також, узагальненню виробничого досвіду вирощування дуба звичайного в умовах західної частини Правобережного Байрачного Степу.

Теоретичне та практичне значення результатів дисертації.

Дисертаційні дослідження мають практичне значення для покращення агротехнічних прийомів вирощування культур дуба звичайного, а саме підбору схем змішування та регулювання густоти насаджень. Результати роботи використовуються у державних підприємствах Одеської та Миколаївської областей. У філіях «Ананіївське лісове господарство» та «Врадіївське лісове господарство», де впроваджено рекомендації стосовно підвищення загальної продуктивності, біологічної стійкості та відновленню лісових культур дуба звичайного на що є відповідні акти.

У навчальному процесі під час викладання дисциплін «Регулювання продуктивності лісів», «Лісознавство», «Лісові культури» використані окремі результати та висновки дисертаційної роботи, що підтверджено відповідним актом на впровадження.

Повнота викладу матеріалів дисертації. Матеріали дисертації апробовані достатньо повно, за темою дисертаційної роботи опубліковано 9 наукових праць, з яких 3 це статті у наукових фахових виданнях України,

одна – у виданні, яке включене до міжнародних наукометричних баз і 5 тез доповідей на наукових конференціях.

Оцінка змісту дисертації, її завершеності. Дисертація містить анотацію українською та англійською мовами, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів, висновки, пропозиції виробництву, список використаних джерел (242 найменування) та додатки. Загальний обсяг дисертації становить 280 сторінок. Робота містить 10 таблиць та 29 рисунків.

У вступі автор обґрунтовує актуальність роботи, акцентує увагу на зв'язку роботи з науковими програмами, планами і темами, наводить мету і завдання досліджень, методи досліджень, окреслює об'єкт та предмет дослідження, вказує на наукову новизну і практичне значення отриманих результатів, повідомляє про особистий внесок у виконання роботи, наводить відомості щодо апробації і публікацій результатів досліджень.

У розділі I «Досвід лісокультурної справи та сучасні напрямки вирощування високопродуктивних насаджень дуба» проведено історичний огляд створення культур дуба звичайного в умовах Північного Степу. Аналіз літературних джерел висвітлює передумови вирощування дуба в регіоні досліджень до Другої світової війни та характеризує сучасні способи створення лісових культур.

У розділі II «Природно-кліматичні умови, об'єкти та методика проведених досліджень» подані об'єкти дослідження у вигляді таблиці з такими характеристиками як вік та склад насаджень, їх середній діаметр, висота, бонітет та запас стовбурної деревини. Надано детальний опис ґрунтово-кліматичних та лісорослинних умов. Також детально розписано методику проведення кожного дослідження.

У розділі III «Ґрунтові умови у чистих та змішаних насадженнях» зроблено детальний опис розрізів ґрунтів регіону проведення досліджень. Проведено аналіз вмісту гумусу та поживних речовин у лісових ґрунтах, а також вміст мікроелементів у лісовій підстилці досліджуваних лісництв.

У розділі IV «Особливості формування дубових насаджень в регіоні досліджень» проаналізовано екоморфну структуру трав'яного покриву досліджуваних ділянок, починаючи зі свіжих зрубів і закінчуючи великовіковими насадженнями. Визначено динаміку природного поновлення дуба та супутніх порід на зрубках та під наметом материнського деревостану. Досліджено видовий склад чагарникового ярусу, його густоту та частоту трапляння окремих видів. Вивчено особливості розташування кореневої системи досліджуваних видів у різних шарах ґрунту.

У розділі V «Лісівнича оцінка агротехнологічних прийомів створення і вирощування культур дуба звичайного» на конкретних

прикладі показано вплив ширини міжрядь на висоту, діаметр культур та запас їх стовбурної деревини. Охарактеризовано найпоширеніші схеми та змішування та запропоновано способи їх покращення. Проведено порівняльну характеристику способів створення (сіянням та садінням) лісових культур дуба звичайного

Висновки та рекомендації є лаконічним узагальненням проведеної автором роботи.

Список використаних джерел представлений публікаціями вітчизняних та іноземних авторів з досліджуваної тематики і включає основну та додаткову літературу за темою дисертаційної роботи. Використані джерела охоплюють усі аспекти аналізованих у науковій роботі проблем і завдань.

У **додатки** до дисертаційної роботи вміщені вихідні дані зібраного експериментального матеріалу. Вони оформлені згідно з вимогами, викладені на 87 сторінках.

Проте, не зважаючи на вагомі здобутки дисертанта, в дисертаційній роботі є окремі зауваження і дискусійні питання:

1. Визначення об'єкта і предмета досліджень, наведені на стор. 19–20 не дуже вдалі, зокрема з них не зрозуміло насадження яких деревних і чагарникових видів передбачається досліджувати.
2. Перший пункт наукової новизни сформульований невдало. З нього можна зрозуміти, що до автора взагалі ніхто не визначав вміст гумусу та поживних речовин у ґрунтах регіону досліджень.
3. На стор. 42–43 вказується, що за лісорослинним районуванням дослідна територія відноситься до північного степу, а частково – до лісостепу, але тут же автор згадує південну частину Південного Степу.
4. Наведену на стор. 110–111 методику досліджування корневих систем доцільно було б перенести у розділ 2.
5. На стор. 158 наведений підзаголовок «Висновки до 6-го розділу», хоча у роботі лише 5 розділів.
6. По тексті дисертації трапляються помилки, русизми та невдалі вирази (стор.: 3, 9–11, 16, 19, 20, 26, 27, 28, 39, 50, 58, 65, 118–120, 126, 140, 159 та інші).

Загальний висновок. В загальному, дисертаційна робота Савченка Олександра Миколайовича «Підвищення продуктивності насаджень дуба звичайного (*Quercus robur* L.) лісокультурними методами в Західній частині

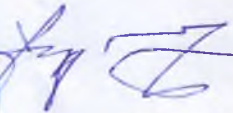
Правобережного Байрачного Степу України» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікаційною роботою. Проведені дослідження є актуальними, поставлені завдання вирішені повністю, а отримані результати, висновки і пропозиції виробництву є методично і статистично обґрунтовані і в цілому є внеском в теорію і практику галузі лісівництва. Робота написана науковим стилем, оформлена належним чином. Поставлені дисертантом мета і завдання досліджень успішно вирішені.

Вищесказане дозволяє зробити висновок, що дисертаційна робота відповідає спеціальності 205 Лісове господарство та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах) затвердженого Кабінетом Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283), п. 6 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою КМУ від 12.01.2022 № 44, є завершеною науковою працею, а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 205 «Лісове господарство» (20 Аграрні науки та продовольство).

Офіційний опонент:

завідувач кафедри лісівництва та захисту лісу
Малинського фахового коледжу,
доктор сільськогосподарських наук, професор

 Я.Д. Фучило

Підпис Я.Д. Фучила засвідчую:
Інспектор відділу кадрів МФК

В.М. Михайленко